

F-118/d lt.sz. /Régi szám.: 27/

Lukács Györggyel beszélget Eörsi István, filozófiai kérdésekről

/Jelen van: Vezér Erzsébet./

A beszélgetés végén a 20-3-as évek frakcióharcáról

/A szalag az interju közepén kezdődik. Nincs bevezető szalagvégződés. /

Eörsi: ...Egy fejezete külön megjelent a Luchterhandnál.

Vezér: Aztán Nietzsche jött.

E.: Igen. Schopenhauer; Nietzscht viszont ismerték.

Lukács: Ismerték.

E.: Azt hiszem éppen Bánóczi fordította Schopenhauert.

Én multkor láttam egy.. Itt az ellenérzés onnan fakad, hogy a Kanttól a haladó fejlődését a német filozófiának nem ismerték.

L.: Nem ismerték. És most a hogyhivjákot, a Kant után mindjárt bekepcsolták ezt a rossz feudális ismertetését.

/E.: Értem/ Tudniillik nem szabad elfelejteni, hogy Schopenhauer és Nietzsche is a német feudalizmusnak sokkalta nagyobb koncessziót tesznek, mint a milyent, hát nem tudom én - valaha életében Kant vagy Fichte vagy a követőik tetek.

E.: Igen. Nagyobbakat is kellett tenni, mert már reakciósabb is volt és még reakciósabb is lett aztán időközben. /L.:

Igen, igen./ Na most, az az érdekes azt hiszem, hogy a magyar progressziót is - nem tudom - jellemezte ez a filozófiai közönyösség, ami volt ott esetleg abban az időben, a XX. század körül már olyan ember, aki filozófiailag... ?

L.: Nem, nem volt.

E.: Senki ?

L.: Nem volt.

E.: Még Szabó Ervin sem, vagy, vagy ?

L.: Nem. Szabó Erwin, nézze, Szabó Ervin az a hogyhivják, az a szindikalistáknak a pártfogója volt és ennél fogva ő a szindikalizmus filozófiáját, azt be akarta hozni Magyarországra. Ezzel tudniillik egy hogyhivjákat, egy ilyen, nem tudom, hogy mindjam, egy ilyen.. /E.: Szociáldemokrata ?/ Szociáldemokrata, szociáldemokratizmuson tulmenő hogyishivjákat...

E.: Értem, de filozófiailag ő sem volt képzett ?

L.: Nem.

E.: Ő akkor azt hiszem, a, a progresszió olyan emberei, mint Ady és Bartók sem voltak képzettek.

L.: Nézze, a dolog úgy áll, hogy Bartóknál ez nem fontos. Adynál, egy hogyishivjáknál, egy fontos; és Adynál tényleg magvan ez a filozófiai--- /E.: Képzettség vagy tájékozottság ?/ Nem képzettség - de hogymondjam - ösztönösség.

/E.: Igen./ Ady ösztönösen egy minden helyzetben forradalmi álláspontot foglalt el.

E.: De azt hiszem, Adynak is volt Nietzschevel rokonszenve, nem ?

L.: Volt. Nézze, ez nem jelent semmit. Ez abban az időben egy, ez magától értetődik.

E.: Ebből a szempontból, azt hiszem, még a, még a késői fejlődés során is, Lukács szinte egyedül áll - még a haladó forradalmi táborban is, ahol Nietzsche, Nietszche, gyökeres el-

gy ökeres elvetésében. /L.: Igen. Természetes./Mi annak az oka, hogy például haladó, vagy baloldali forradalmi, sőt kommunista, magát kommunistáknak valló közösség, mondjuk például ez a Sinkó, a nem valami, egy nagy filozófus, de föltétlenül egy őszinte forradalmár volt: hogy ennyire rajongtak életük végéig Nietzsche-ért? Mi az, ami Nietzscheben megfogja őket, a forradalmárokat is? Sokat közülük.

L.: Nézze, ez a romantikus anti-kapitalizmus. Itten van egy hogyishivják, a Nietzscheben is és a Schopenhauerben is egy, az antikapitalizmusnak egy romantikus fordulata, mely a kapitalizmust kritizálja. Namost, ez a kapitalizmuskritika, ez hogyhivják, ez a.. alapvetővé vált mind a hübériség elvetésében, mind a hübériség - hát nem tudom én hogy mondjam - megatartásában.

E.: Értem. És ezek szerint a, ez, ez dominálna bizonyos nagy művészek, Nietzsche, Schopenhauer iránti rokonszenvében is? /L.: Igen. / És például a Thoman Mannál is ez van, vagy?..

L.: Én azt hiszem, hogy Thomas Mannál is ez van; csak itten természetesen, nagyon sok áttétellel.

E.: Vagy Thomas Mannál egy bizonyos fokig a, a művészi megatartás lenne szemben a Nietzscheivel? Ez segítene esetleg?

L.: Nézze, ez is lehetséges. Itten a hogyhivják, a Nietzsche Thomas Mann, Nietzsche Thomas Mann viszonyban minden minden lehetséges.

E.: Értem. És Lukács elvtársra, személyesen, még fiatalabb

korában sem gyakorolt vonzó hatást se ~~Nietzsche~~
Schoppenhauer se Nietzsche, sohasem ?

L.: Semmikor, sosem.

E.: Egyszerűen azért, mert filozófiai megközelítés számára komolytalanoknak bizonyultak ?

L.: Nézze, itten a dolog úgy áll, hogy itten, hát a, a hü-
bériséghez való viszony nem volt, nem volt, vagy szerin-
tem, nem...

E.: Értem, igen. Egyszer azt mondta egy beszélgetés során Nietzsche-ről: hogyha Hegel filozófus, akkor Nietzsche va-
lami.. nem lehet filozófusnak nevezni sem. /L.: Igen./
Mindjárt gondoltam, hogy esetleg egyszerűen egy, egy erő-
sen filozófiai megközelítés, Hegelhez csak a filozófiai
megközelítést nem bírta el a Nietzsche.

L.: Nézze, ez a dolog úgy áll, hogy természetesen - és
itt aztán én most nem tudom elmondani, hogy mikor és hol
történt ez az én konvencióm a hegeli rendszerhez; ezt
természetesen ma nem tudnám.

E.: Értem. Na most eszembe jutott egy sokkal későbbi kor-
szakból egy kérdés, szintén elfelejtettem azt kérdezni a,
szintén a ^{Blum-téz}~~Grundtéz~~isekkel kapcsolatos - mégpedig annyi
van oda írva ebben a jegyzetben, hogy :Révai állásfoglalá-
lása. Csak ennyi.

L.: Nézze a Révai állásfoglalása annyiból, hogy ő a Blum-
téziseket elvetette és benne látta a Landler-frakció ide-
ológiáját. Szóval amikor Révai elvetette a Blum-téziseket,
akkor ő tulment a Landler frakció ideológiáján és a Kun
frakcióhoz csatlakozott.

E.: Egészen odáig a Landler frakcióhoz.. vagy már korábban elvált ettől ?

L.: Nézze, ez hogy is hívják, ez egy nagyon nehéz dolog megmondani, hogy itten pontosan hol és mikor történik ez az elválás, ez egy olyan embernél, mint a Révai nagyon nehéz...

E.: Na most ettől fogva a Révaival Moszkvában, a Szovjetununióban megszűnt a kapcsolat ?

L.: Nézze, nem szűnt meg, hogy mondjam - teljesen átalakult. Én a, hogyhívják, a Révait.. tudniillik itten nem tudom én hát - szabad^{de} ezt mondani: én a Blum téziseket, úgy fogtam föl, hogy ezzel a Landler frakció felbomlott. Most a Landler frakció felbomlása után a jófajta emberek - lévén akkor éppen a magyar, magyar pártban egy ilyen Szerényi Sándor féle dolog - ez a hogyhívják: ők a Kun felé orientálódtak. Most ez a Kun felé való orientálódás egyszült egy átmeneti korszakot, amelyre azután következett a VII. kongresszus és az azt követő dolgok, amelyek már azután a hogyhívjákot, a Blum téziseket teljesen kiszorították a..

E.: Ez a Szerényi Sándor az mit képviselt ? Az Kun ellenes volt abban az időben ?

L.: Nézze, az Kun ellenes volt és a hogyhívják, és egy hogyhívjákot, egy nem tudom én, tisztán hazai alapokon álló, egy, hát nem tudom hogy mondjam, egy teljesen hát nem tudom én, hát hogy mondjam, egy teljesen tarthatatlan álláspontot képviselt.

E.: És egy komoly frakció volt ő, vagy..

L.: Ez, nézze ez egy komoly frakció volt, amely a, a VII.-ik, a III.-ik kongresszus után átvette a hatalmat. És azután - nem tudom én - a, a hatalomnak a birtokában sok mindent csinált. És itten a, hát nem tudom, én hogy mondjan, hogy fejezzem ezt ki, hát nem tudom én, pl. hát a Révai azon a véleményen volt, hogy itten a, a..

E.: A Szerényiékkel kapcsolatban ?

L.: A Szerényiékkel kapcsolatban, hogy tudniillik a Szerényiékkel olyan rossz volt a kap.., volt a kapcsolat, hogy semmiféle, hát nem tudom én, apparátusra nem számíthatott a Révai, akkor azt mondta a Gertrudnak, hogy én akkor - hogyishivják - inkább vagyok a Horthy-nak a foglya, mint a Szerényinek az alárendeltje.

E.: /Kis nevetés után/ És akkor Révai csakugyan kiment Magyarországra?

L.: Kiment Magyarországra és le is bukott. És körülbelül két és fél évig a..

E.: Szegeden, Szegeden volt ugy tudom a.. azt hiszem még ő volt külön.... a rosszmájúak szerint. Volt ott egy pár börtönőr Vácott, az egyik azt állítja, hogy akkor is ott volt Vácott, amikor a Rákosi. Az vigyázott ránk. És azt állítja: a nagy sztrájk idején volt, amikor meghalt a Löwi Sándor /L.: Igen./, akkor a Rákosinak a szalmazsákjában csokoládét találtak. Most én egy börtönőrnek sem hiszek el semmit..

V.: Még egy ...?

E.: De azért ez nem egészen lehetetlen.

L.: Nézze, a dolog úgy áll, ez..

E.: Ezt nem lehet ellenőrizni: csak esetleg a Vértés tudna, mert a Vértés volt abban az időben a váci rabkönyvtáros. /L.: Igen. / És azt hiszem, hogy a Vértés azért is félt úgy a Rákosi-féle időkben, mert volt valami összekülönbözése akkor..

L.: Neki volt, tudniillik, nekik voltak differenciái a Rákosival.

E.: Nem tudom, nem tőle szivárgott-e ki ez a történet. És végül - bár meg kell mondanom, nekem a börtönőr mondta, hogy amikor már ^atizedik napon csináltak egy tökéletes, úgynevezett "tipisches" házkutatást a börtönben, mindent kiforgattak és a Rákosi, és a szalmazsákjának a sarkában találtak egy ilyen csokoládét. Ha igaz volna, borzasztó volna, mert ez a szerencsétlen két fiú, az a Löwi, meg nem tudom, hogy hívják a másikat - azért csak belehelt ebbe a sztrájka amit a Rákosi rendelt el: nem tudom, hogy igaz-e..

L.: Ez tudniillik, ezt nem lehet tudni: a Rákosi karakterével mindenestre összefér.

E.: Összefér, igen. Na, csak ezek szerint a Landlerfrakció feloszlása után volt két másik frakció: az egyik a Szerényi féle.. .

L.: A Szerényi féle és a másik a Kun féle. De a Kun-féle dologban, a Kun-féle dologban volt egy bizonyos közeledés a Szerényi korszaknak a mérsékelt elemei felé. És ebből alakult ki azután a, ez a.. /E.: Rákosi-féle ?/ Rákosi-féle, nem, még nem a Rákosi-féle. /E.: Szántó-féle ?/ Nem, a

Szántó-féle sem. Itten volt egy, a III.-ik, a VII.-ik kongresszust megelőző időben egy ilyen tendencia, amelyben a Kun-frakció igyekezett a, az idővel együtt járni, és itten, hát, nem tudom én, létrejött egy ilyen teória, hogy a magyarok, hogy mondjam, a, semmiben sem térnének el a hogyhivjáktól, de tulajdonképpen már régen megvalósították az egészet.

E.: Értem. A Szerényi-frakcióban kik voltak ?

L.: Erre most nem emlékszem, nem tudok visszaemlékezni. Ez egy hogyishivják, ez egy borzasztó rövid ideig tartó/korszak volt. egészíti ki E./

L.: Szerényi is azt hiszem börtönbe került aztán; és aztán hát, nem tudom én, aztán később a 47-es, a 45-ös eseményekkel kapcsolatban kiszabadult.

E.: Negyven ? Nem ötvenhatban ?

L.: De, ötvenhatban, ötvenhatban.

E.: 56-ban azt hiszem. Most pedig a Magyar Sakkszövetség elnöke azt hiszem.

L.: Nahát, istenem..

E.: Attól még tudhatunk sakkozni, ha ő az elnök. Na már, most, ha az előbb fölmerült, az előbb Szántó Zoltán neve: ő vele nagyon sokáig jó barátságban volt.

L.: Nézze, a dolog úgy áll, hogy Szántó Zoltán egy kitűnő pártmunkás volt. Végig nagyon jól végezte a dolgát, és az, az 50-es évek elején, ebben a magyar pártátalakulásban, egy nagyon tevékeny szerepet játszott. Most aztán őt a Rákosiék a háttérbe szorították. És most itten létrejött, jött egy ilyen, hogyhivják, egy ilyen furcsa helyzet, amelyben a Szántó a maga szerepét sokkal nagyobbnak

tudja, mint a valóságban.

E.: Ő még régebben a Landler-frakcióban volt ?

L.: Régebben a Landler-frakcióban.

E.: Amikor a Blum-tézisek után a Landler-frakció feloszlott, akkor ő is a Kun-féle szárnyhoz közeledett, vagy ő egy ilyen különállásban maradt ?

L.: Nézze, itten ezt nem lehet megmondani, mert ő akkor fogságban volt.

E.: Fogságban ?

L.: Tudniillik magyar fogságban.

E.: Itt volt Magyarországon, értem, igen. 56-ban, amikor egyszer beszélgettünk, akkor Lukács elvtárs őt mondta a legtehetségesebb élő kommunista vezetőnek.

L.: Nézze, a dolog úgy áll, hogy itten Szántó tényleg egyike volt a legkomolyabb embereknek a magyar pártban. Most, hogy itten ez milyen fokig és hogyan valósult meg, ezt a későbbi kutatások fogják csak tisztázni. És én nem vagyok azona a véleményen, hogy itten ezt, hát ebből, nem tudom én, ma sok jöhetne ki.

E.: Igen. Egy ideig, ő egy ideig vezetője is volt a párt.. nem volt ő rovid ideig, átmenetileg vezetője a pártnek ?

L.: Nézze, a dolog úgy állt, hogy egy időben a ..

E.: Az MSzMP-nek, vagy.. ?

L.: Azt hiszem, hogy ez a 35 körül lehetett, hogy ő akkor, ő a hogyhivjában, a..

E.: Magyar pártbizottság--

L.: A Központi Bizottságban, de ő akkor a meghívójákban, ebben a, na meghívják, ezt, a Külföldi Bizottságban egy vezető szerepet játszott.

E.: Értem. Ideológiailag neki sem volt jelentő.. különösebb jelentősége.

L.: Nézze, a dolog úgy áll, hogy ő ideológiailag egy korrekt ember volt.

E.: Igen, igen. Értem. Hát én azt hiszem, hogy..

V.: Bizony..

E.: Nagyon furcsa pályafutások azért ezek. Szóval a.. ha egymás mellé teszi az ember ezeket a...

/Beszélgetés megszakad, közvetlen után következik a Bródy Ferenc-Lukács beszélgetés. Leírását lásd külön./